

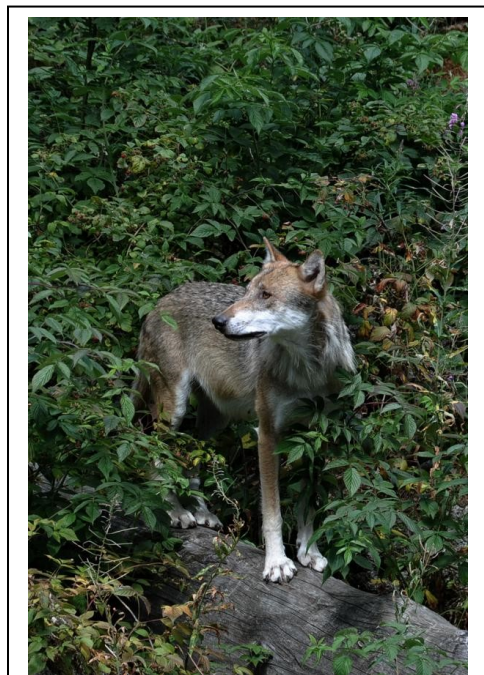
Farley Mowat: Vlci

Knížku, o které bych chtěla vyprávět tentokrát, "**Nedělejte poplach**" (1963) od amerického biologa Farleyho Mowata, jsem četla jakožto antikvariátní kořist v prvním českém vydání v překladu Jiřiny Jelinowiczové z roku 1968. Ve fondu Šmidingerovy knihovny ji máme pod přílehlavějším názvem "Vlci", vydání z roku 1997. Původní název "Never Cry Wolf" je ale nejlépe vystižen překladem slovenským: "Nehaňte vlka".

Je to knížka krásná i smutná. Dozvíte se podrobnosti o podivuhodném světě přírody a jejich původních obyvatel, zvířecích i lidských, a zároveň o tom, jak hrubě to vše narušuje naše civilizace. A to ne z nutnosti, ale zbytečně, protože rozpínavost spotřební společnosti je přemrštěná. Vlkům se vyčítá, když si chtějí uhájit holý život (ať už přirozeným způsobem v relativně nedotčené krajině, nebo s přizpůsobenou taktikou v krajině přeměněné), kdežto my lidé bychom chtěli mít na své straně všechny výhody a naše ovládnutí ostatních tvorů zašlo už příliš daleko. A tak je nejvyšší čas k nápravě, i když je velká otázka, jak to vlastně zařídit. Konkrétně v případě vlků je nutné brát v úvahu jejich inteligenci a přizpůsobivost, tím pádem se podle všeho nedá příliš spoléhat na jejich dosavadní plachost, vypěstovanou v podmínkách jejich neustálého pronásledování. Bude těžké skloubit ochranu s tím, aby se vlci zároveň zaměřili kýženým směrem, a ne tak, jak by to pro ně bylo pohodlnější. Nějak začít je ale nutné - a ten začátek se mi jeví jako úplně jasný: zbavit se předsudků a vidět vlky takové, jací skutečně jsou. Je toho dokonce hodně, co na nich můžeme vysloveně obdivovat. K tomu dobře slouží například "Moudrost vlků" od Elli H. Radingerové (viz [Kompost č. 8/2018](#)), ale i kniha Farleyho Mowata.

Autor začíná svůj příběh ironickým líčením toho, jak se v mládí snažil užitečně uplatnit své přírodovědné vzdělání a na jaké administrativní překážky při tom narážel. Nakonec se ocitl v kanadské tundře a měl od vlády za úkol doložit škodlivost vlků. Bylo jim přičítáno za vinu, že ubývá sobů. Ve skutečnosti to ale měli na svědomí lovci, zatímco přítomnost predátorů sobím stádům prospívá, ozdravuje je. Farley ve své knize vzpomíná na to, jak si zpočátku také leccos představoval zkresleně, jak se vlci postarali o změnu jeho vztahu k nim a jak často vyvstávala otázka, kdo vlastně studuje koho. Vlci se chovali důstojně, přátelsky, projevovali nečekanou velkorysost a humor. Před mladým vědcem se otevřel úplně nový svět - a před čtenáři jeho poznámek také.

"... Náhle mě jedno z vlčat ucítlo. Zastavilo se (právě chtělo svému bratru ukousnout ocas) a obrátilo ke mně kouřově modré oči... V tom okamžiku, sotva padesát yardů ode mne, zavyl poplašeně a varovně dospělý vlk. Idylická scéna se změnila v paniku. Vlčata se proměnila v šedivé blesky, které zmizely v temném doupěti. Obrátil jsem se, a stál jsem tváří v tvář dospělému vlku, smekla se mi noha a začal jsem klouzat po sypkém svahu k doupěti... Chvilku jsem se nakláněl dopředu jako lyžař při

Vlk obecný (*Canis lupus*)

skoku, chvilku jsem se zakláněl dozadu v tak ostrém úhlu, že mi div nepraskla páteř... Tři dospělí vlci seděli vedle sebe v řadě jako diváci v královské lóži a nadšeně na mě civěli... "

Podobných setkání bylo více a vlci ani jednou neprojevíli úmysl zaútočit. Farleyho buď se zájmem pozorovali, nebo jej dokonce ignorovali. Mohl je tedy sledovat ze svého stanu dalekohledem, dělat si zápisky a plánovat další etapy výzkumu. Svě práci úplně propadl, nic než vlci jej v tu dobu nezajímalo. Ve snaze zjistit co nejvíce přišel na plno dobrých nápadů.

"... Jakmile jsem zjistil, že vlci mají vyvinutý smysl pro vlastnická práva, rozhodl jsem se, že je konečně přinutím uznat mou existenci. Jednoho večera, když odešli na svůj obvyklý noční lov, ohraničil jsem si svůj vlastní pozemek zabírající asi tři akry se stanem uprostřed... Potřeboval jsem na to téměř celou noc a musel jsem se několikrát vrátit ke stanu a vlít do sebe velké dávky čaje; ale než se za úsvitu lovci navrátili z lovu, úkol jsem splnil a ulehl jsem, poněkud vyčerpan, abych pozoroval výsledky..."

Výsledek byl velmi výrazný, protože vlk vracející se z lovu se u první pachové značky zastavil tak prudce, jako kdyby narazil na neviditelnou zeď. Očichal i ty další a nejdříve nevěděl, jak se zachovat. Pak se rozhodl:

"... Rychle a energicky odvrátil pozornost ode mne a vydal se na obchůzku kolem plochy, kterou jsem označil za své teritorium. Když došel k mé značce, pokaždé si k ní jednou nebo dvakrát přičichl a pak pozorně umístil svou značku vně chomáčku trávy nebo kamene. Když jsem ho pozoroval, poučil jsem se, kde jsem ve své nevědomosti chyboval. Dělal své značky tak úsporně, že dokázal dokončit celý okruh, aniž musel znovu nabíjet nebo, abych se vyjádřil přesněji, udělal to všechno na jedno tankování... Můj ostrůvek ve vlčím území zůstal nedotknutelný, jakmile jsem jej formálně obsadil a jakmile jeho existenci vlci ratifikovali. Žádný vlk už nevstoupil na mé území..."

Farley tedy mohl činit svá pozorování v úplném klidu a brzy zjistil, že vlci vedou velmi spořádaný život, i když nejsou otroci pevného řádu. Oba samci chodili časně zvečera do práce, vraceli se dopoledne a zbytek dne prospali. Stočili se na zemi a zdírnili si na pět nebo deset minut, pak se bystře rozhlédli, jednou nebo dvakrát se zase otočili a spali dál. Farley to zkusil po nich a zjistil, že takový spánek je kupodivu velmi vydatný.

Samice zůstávala u vlčat a vedla spíše denní život. Z doupěte občas vyšla i s rodinkou, jindy jen ona sama odbíhala na vzduch, k vodě nebo k zásobárně masa. Ta byla ve vzdálenosti asi půl míle v hromadě balvanů. Potravu odtud kradly lišky, vlci o tom věděli, ale nechávali je na pokoji. Možná proto, že bydleli, stejně jako jiní příslušníci jejich plemene, v bývalé liščí noře.

Vlčata se krmila mateřským mlékem a také natráveným masem, které pro ně dospělí vyvrhovali. Farley se dlouho nemohl dopátrat zdroje jejich potravy, protože na soby se vlci zaměřovali jen po část roku. Ukázalo se, že jejich jídelníček je složen především z drobných hlodavců. Těmi se tundra jen hemžila. Byli ale opatrní a hbití, a tak k jejich nachytání spotřebovali oba samci vždy několik hodin. Uběhli při tom odhadem třicet nebo čtyřicet mil, někdy zřejmě ještě více. Často se vraceli úplně vyčerpaní.

V době, kdy vlci strhávali vyhlédnuté jedince ze sobích stád, byl Farley překvapen tím, jak bezstarostně si sobi počínali. Věděli totiž, že dokážou snadno utéci a že pouze ti nejslabší jsou v nebezpečí. Vlci po vyplašení kořisti chvíli pozorovali její pohyb, a buď rovnou lov vzdali, nebo zaútočili. Farley se od svého eskymáckého přítele dozvěděl, že původní obyvatelé tundry pokládají

vlka a soba za jedinou bytost. Sobi dávají vlkům potravu, vlci zase se starají o zdraví stád. K nerovnováze nedošlo vinou vlků, ale lidí, lovců. Farley vše pečlivě vyzkoumal, zaznamenal a zdokladoval. Zároveň zjistil, že se mu nedaří zachovat si k pozorovaným jedincům neosobní vztah. V poznámkách je označoval stylem "vlk A", ale ve skutečnosti je měl pojmenované a obdivoval jejich charakter a hezké rodinné vztahy:

"... George byl osobnost. Důstojný, nedotknutelný, a přitom nebyl pyšný. Svědomitý, velkorysý, ohleduplný k ostatním a přátelský, pokud to jen šlo... George byl prostě otec, po jakém touží každý syn. Jeho žena byla neméně pozoruhodná... Krásná, prudká, dá se říci vášnivá a ďábelská. Když měla náladu, sotva vypadala jako zosobněné mateřství; přesto však to byla vzorná matka... Vážil jsem si Georga a měl jsem ho velmi rád, ale Angelu jsem si zamiloval..."

Farley byl u námluv lichého vlka Alberta s háravou fenou pocházející z eskymáckého psího spřežení, zato ale páření Georga a Angely pozorovat nemohl. U vlků k němu totiž dochází jen v krátkém období časně zjara, což bylo ještě před jeho přiletem na sever. Od Eskymáků věděl, že ti dva jsou spolu už přes pět let (což odpovídá asi tak třiceti rokům lidským) a budou až do konce života. Tato zvířata jsou totiž přísní monogamisté. Zároveň se o nich dá říci, že kontrolují porodnost. Je-li dostatek potravy, má více párů více vlčat. Jindy je má jen jeden pár a ostatní pomáhají ve výchově. Takto se choval i třetí vlk z pozorované malé smečky, kterému Farley říkal strýček Albert. Chodil s Georgem na lov, hlídal, hrál si s vlčaty a někdy byl k tomu Angelou vysloveně přivolán, když už to s malými neurvalci nešlo dál a kdy si celá zmučená sedla na ocas, schovala uši mezi nohy a i tak ji její milované děti nadšeně okusovaly ze všech stran. Stejně tak jí byl velkou oporou i George. Chovali se k sobě něžně a jindy zase šibalsky, zkrátka jako jako vzorní, oddaní manželé. Nikdy se nehádali a po každém i docela krátkém odloučení se vítali s viditelnou radostí. Farley mohl pozorovat četné rituály, jako je objímání předními nohama, olizování, očíhávání, vrtění oháňkou, škádlení, zápasení, hraní na babu, atd. atd. A také dorozumívání, ke kterému používali tak bohatou škálu zvuků, že by se to dalo přirovnat k lidské řeči. Před lovem navíc tři nebo čtyři minuty společně vyli, z čehož šla na Farleyho nejdříve hrůza, nakonec ale přivykl a vnímal vytí podobně jako hudbu: *"... Nejlépe bych vyjádřil ten pocit takhle: tento sbor, zpíváný zplna hrdla a zplna srdce, mě dojímá tak, jak mě jen zřídka kdy dojímala velebná bouře znamenitých varhan, na které hrál muž zbavený lidských pout..."*

Stejně dobrý vztah jako Farley měli k vlkům domorodí Eskymáci. Neměli vůči nim žádné předsudky a cítili se s nim spřízněni:

"... Později, když jsem se naučil trochu jeho řeči a on si zlepšil znalost mého jazyka, mi řekl, že když mu bylo asi pět let, vložil ho jeho otec, proslulý šaman, do vlčího doupěte a nechal ho tam čtyřicet hodin. Za tu dobu se přátelil s vlčaty a hrál si s nimi jako rovný s rovnými a dospělí vlci ho očíhávali a neublížili mu. Bylo by velmi nevědecké přijmout všechno, co mi řekl o vlcích a k čemu chyběly důkazy, ale zjistil jsem, že kdykoli důkazy byly po ruce, měl vždycky pravdu..."

Od začátku listopadu až do dubna cestují vlci společně se soby lesotundrou a smečky se často sdružují nebo jindy zase rozpojují, vše podle potřeby. Teritoria v té době neplatí. Značkování močí slouží k tomu, aby se vlci rozptýlili rovnoměrně a aby bylo dost potravy pro všechny. Farleymu tedy nastal čas rozloučení. Rozhodoval se, co dál. Věděl, že lovci kožešin pokládají vlka za svého konkurenta, nemilosrdně jej hubí a používají k tomu pušek, pastí nebo i zakázaného strychninu. A také útočí z letadel. Kromě toho jsou střílení z letadel pro trofeje i sobi. Je to oblíbená "zábava" turistů a výdělek pro organizátory. Zabití sobi se pak svedou na vlky, i když stopy na sněhu jasně ukazují skutečný stav

věci. Jak se něco takového může srovnávat s tím, jak žijí Eskymáci? A s vlastnostmi divokých zvířat, podléhajících přírodním zákonům? A jak pomoci? Farley oznámil své poznatky úřadům, ale nedostal žádnou odpověď. A vláda po několika týdnech ještě zvýšila poplatek za ukořistěného vlka.

"... Kdykoli lidi začnou nesmyslně zabíjet zvířata (nebo jiné lidi), vždycky se snaží ospravedlňovat své činy tím, že připisují nejhorší a nejodpornější vlastnosti těm, které chtějí zničit; a čím mají méně důvodů vraždit, tím více očerňují ty, které hodlají vraždit..."

-ah-